

תנ"ך/ החינוך החרדי

הניסיון של אברהם בעקידת יצחק (בראשית פרק כ"ב)

דו שיח

מגישים: אברהם, מרדכי

רקע ההסכת (תיאור הנושא/הסוגיה)

ספר בראשית מלא באירועים שהטביעו את חותמם על ההיסטוריה האנושית בכלל, ועל זו היהודית בפרט. החל מסיפור בריאת העולם, קין והבל, דור המבול והפלגה, מלחמת המלכים, ברית בין הבתרים, סדום ועמורה, יעקב ועשיו, יוסף ואחיו עד ירידת יעקב ובניו למצרים.

אחד האירועים החשובים ביותר הוא ללא ספק עקידת יצחק. אברהם עמד כבר בתשעה ניסיונות, אבל הקשה מכולם היה הניסיון העשירי - ניסיון העקדה. בניסיון זה עמד אברהם בשלימות והגיע לשיא חדש שלא הגיע אליו שום אדם בעולם. אברהם הוכיח שרק רצון ה' לנגד עיניו, ושום גורם לא יעמוד בדרכו לקיים את מצוות בוראו.

עקידת יצחק הייתה מאז ומעולם מקור השראה ליהודים שעמדו למבחן של מסירות נפש על קיום התורה והמצוות, במשך כל הדורות. במסכת גיטין (נ"ז ב') מובא סיפורה של חנה, שאת שבעת בניה הרג אנטיוכוס על כך ששמרו על אמונתם. בטרם הוצאו להורג, אמרה להם: "בניי, לכו לאברהם אביכם ואמרו לו: אתה עקדת מזבח אחד, ואני עקדתי שבעה מזבחות".

בהלכה מובא: "טוב לומר פרשת העקידה בכל יום" (שולחן ערוך סימן א'), כדי להזכיר זכות אבות, וכדי לעזור לכל אחד להתגבר על יצרו.

אמירת פרשת העקידה מדי יום היא סגולה נפלאה להגנה, לבטל מיתה, לכפרת עוונות ולישועה מכל צרה.

גם בראש השנה, שהוא היום החשוב ביותר בעם ישראל, אנו מזכירים זאת הן בתפילות והן בתקיעת שופר.

בהסכת זה נסביר את ייחודיות ניסיון עקידת יצחק, ונענה על שתי שאלות:

1. מדוע היה צורך בניסיון הזה? 2. מה מיוחד בו?

נלמד על האמונה המופלאה של אברהם אבינו, אהבתו את ה' ומסירות נפשו. נדבר גם על התובנות שאנו למדים ממעשה העקידה וכיצד אנו מיישמים אותן בחיי היום-יום שלנו.

מקטעים

מקטע 1 – פתיחת ההסכת והצגת השאלה הראשונה – 00:00 – מרדכי

שלום למאזיני ההסכת. כאן מרדכי.

כשלומדים את פרשת עקידת יצחק ומתבוננים בפסוקים עולים כמה דברים הדורשים הסבר: בתחילת הפרשה נאמר: "ויהי אחר הדברים האלה, והאלוקים נסה את אברהם" (פסוק א'). תמיד מתעוררת לי כאן השאלה – מדוע ה' ניסה את אברהם? הרי אברהם כבר הוכיח לעולם עד כמה הוא דבק בהקב"ה. אני רוצה לחדד את השאלה: הקב"ה שבוחן כליות ולב, ודאי אינו זקוק למבחן מעשי כדי לאמת את ידיעתו. ואם כך, למה בא הניסיון הקשה הזה?

מקטע 2 – תשובת האבן עזרא והרמב"ן – 00:45 – אברהם, מרדכי

שלום, אני אברהם, ואני רוצה לומר לך ששאלת שאלה טובה מאוד. הרבה מן המפרשים דנים בזה, וכולם תמימי דעים שהניסיון הוא לטובת המנוסה. נתחיל באבן עזרא שאומר שמטרת הניסיון – לתת שכר טוב למנוסה. הרמב"ן מעמיק בזה ואומר שהניסיון נועד להשביח את הצדיק. להוציא מן הכוח אל הפועל. גם לפני העקדה היו לאברהם כוחות לעמוד בניסיון, אך אברהם לא מימש אותם. ולאחר העקדה – אברהם התעלה בדרגתו הרוחנית.

זה דומה לאדם שעובר תהליך של אימונים. האימון משפר את המתאמן ומביא אותו לממש ולשפר את היכולות שלו לרמה גבוהה יותר, למקום שאפילו הוא עצמו לא ידע שאפשר להגיע.

מקטע 3 – תשובת הרמב"ם רבנו בחיי והאברבנאל – 01:48 – אברהם, מרדכי

יש עוד הסברים לשאלה שלך:

הרמב"ם אומר גם הוא שמטרת הניסיון היא לטובת המנוסה. אבל המטרה היא לפרסם בעולם את צדקתו של אברהם.

גם רבנו בחיי אומר שניסיון העקדה היה כדי לפרסם בעמים את גודל חיוב היראה ואהבה בה'.

להודיע בעולם? לפרסם בעמים? ומה עם עם ישראל?

שאלה מצוינת! האברבנאל מפרש את המילה "ניסה" מלשון נס ודגל. העקדה היא פעולה חינוכית לישראל שבאמצעותה מוקמת האומה. אהבת ה' הנפלאה שהראה אברהם היא אות וסימן לכל הדורות הבאים.

מקטע 4 – הכוח למסירות נפש – 02:46 – אברהם, מרדכי

עכשיו אני מבין מאיפה הכוח המיוחד הזה של מסירות נפש שקיים בעם ישראל. ירשנו את זה מאבותינו, מאברהם ומיצחק.

גדולי החסידות ממשילים משל לדברים שאמרת:

פעם הייתה שממה גדולה. אף שביל לא חדר לשכבת השיחים הצפופה שכיסתה אותה, ובאף מפה לא צוירה הדרך. אבל יום אחד בא אדם שעשה את הבלתי אפשרי: הוא פילס שביל מעבר, בארץ הבלתי חדירה.

רבים צעדו בעקבותיו. זה היה מסע קשה ביותר, אך הם החזיקו במפות ששירטט והלכו באותם שבילים שהוא פילס.

במשך השנים הגיעו אנשים שעשו את המסע בתנאים קשים אף יותר מאלה שעזרו להם. הראשון. הוא עשה מלאכתו באור היום, ואילו הם מעדו וכשלו בחשכה. הוא הלך בעזרת נחישותו בלבד, ואילו הם עשו את המסע כשעל גבם משאות כבדים. אך כולם כאחד חבו לו חוב עמוק. שכן, למעשה, כל הישגיהם לא נחשבו אלא להמשך של מעשהו האחד הכביר.

והנמשל - אברהם היה חלוץ ההקרבה העצמית. עקדת יצחק היא המקרה הראשון של הקרבה עצמית בכל ההיסטוריה כולה. ומכוחו של אברהם יש לעם ישראל את כוח הלמידה של מסירות נפש. וזה בא לידי ביטוי בכל הדורות והזמנים - בגזרות הקוזקים, בשריפת האנוסים על ידי האינקוויזיציה, במחנות ההשמדה של היטלר, בקיום מצוות במחתרת בימי סטאלין ובסיפורי הגבורה במלחמות בימינו. יש אין-ספור סיפורים.

נכון, הכוח למסירות נפש עובר אצלנו מדור לדור.

מקטע 5 – הצגת השאלה השנייה – 04:47 – אברהם

אני מקווה שעניתי על שאלתך,

ועכשיו גם לי יש שאלה:

אברהם הושלך לכבשן האש באור כשדים, זה לא דרש ממנו מסירות נפש?

למה התורה לא מפרטת על זה, ומזכירה רק ברמז את אור כשדים?

במה זה שונה מניסיון עקדת יצחק?

מקטע 6 – תשובת הרב דינר – 05:08 – מרדכי, אברהם

ראיתי בספרו של הרב דינר, "מקדש הלוי", תשובה לשאלתך:

כשאברהם עמד מול נמרוד ובני דורו הכופרים, עמדה לימינו אמונתו האמיצה בה', עמדו לצידו ההשקפה והאידיאולוגיה שבהן האמין בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו. ואמונה זו העניקה לו כוח ותעצומות נפש ללכת עם האמת שלו.

לעומת זאת, בעקדת יצחק מעשה זה סותר באופו מוחלט את האמונה ואת האידיאולוגיה של אברהם. ציווי העקדה עמד בסתירה לאמונתו הפנימית ולדברים שהוא הפיץ וחינך בפני כל באי עולם.

זה הרי בדיוק מה שעשה אברהם - הוא פרסם לבריות את אמונתו בה' והטיף נגד הקרבת קורבנות אדם, הוא לימד את מידת החסד וההטבה כלפי כל אדם, ועכשיו מבקש ממנו ה' להקריב את בנו...!?

אתה מבין את הקושי של אברהם? כאן לא עמדה אמונתו לצידו, כמו בכבשן האש. כאן האמונה והאידיאולוגיה לא סייעו להתמודד עם הניסיון, אלא להפך, הם הכבידו עליו! אברהם צריך לשכוח מכל מה שחשב לראוי ונכון, אברהם צריך לא להקשיב לצו מצפוני - ורק כך לקיים את ציווי ה'.

לכן כאשר פעל אברהם על פי ציווי ה', תוך התעלמות מוחלטת מרחשי ליבו, היה הדבר כרוך בקושי בלתי נתפס בשכלנו.

קושי זה גרם לו להיות הניסיון הקשה ביותר ועליו מפרטת התורה ביותר.

מקטע 7 – תובנות לדורנו – 06:50 – מרדכי, אברהם

כאשר אני חושב על זה, אני מתחיל להבין עם מה מתמודדים בעלי התשובה שעוזבים את כל האידיאולוגיה שלהם ומאמצים דרך חדשה. הקושי לעשות נגד ההשקפה, נגד ההרגל ונגד הטבע הוא גדול מאוד.

ובעצם, לכולנו יש ניסיונות בחיים, כולנו צריכים לבחור בין הטוב והרע, לפעמים הבחירות שלנו קשות - הן נגד הטבע שלנו, נגד החברה או המשפחה. ואפילו מי ששובר רק מידה רעה אחת שלו, ומתגבר על יצרו, דומה במשהו לאברהם שכבש את רחמיו ופעל נגד הטבע שלו.

ואם עושים זאת בשמחה - השכר גדול מאוד!

אברהם אבינו סלל לפנינו את הדרך, נתן לנו כוחות ודרכי התמודדות לכל הקשיים והניסיונות העוברים עלינו בכל שלבי החיים. בעז"ה, נעמוד בהם!

מקטע 8 – סיום – 07:51 – אברהם

אני רוצה להזכיר את זכות העקדה למען עם ישראל, ולסיים בתפילה הנאמרת לאחר פרשת העקדה:
רבונו של עולם, כמו שכבש אברהם אבינו את רחמיו מעל בן יחידו לעשות רצונך בלבב שלם, כן יכבשו
רחמך את כעסך מעלינו, ויגלו רחמך על מידותיה, ותתנהג עמנו ה' אלוקינו במידת החסד ובמידת
הרחמים, ובטובך הגדול ישוב חרון אפך מעמך ומעריך ומארצך ומנחלתך, וקיים לנו ה' אלוקינו את הדבר
שהבטחתנו בתורתך, על ידי משה עבדך מפי כבודך כאמור, וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק

1

לקח/תובנה – מרדכי

כאשר אנו מתבוננים בסיפורי המקרא ובפירושים עליהם, אנו מבינים שלא מדובר רק בסיפורי היסטוריה,
אלא בתובנות שמתאימות גם לדורנו, מעשיות לימינו, מעניקות לנו כוח ומחייבות אותנו.
אני העמקתי בפירושו של הרמב"ן, שאומר שעניין הניסיון הוא להוציא את הכוונה מן הכוח אל הפועל,
ומצאתי שהרעיון הזה רלוונטי לכל המצוות שאנו מקיימים.
מי שידע את כל הכוונות של מצוות הנחת תפילין, אך לא יניח בפועל - ייענש על כך. גם את מצוות
הצדקה צריך לקיים בפועל, ולא מספיק רק לדעת את מעלת המצווה.
חז"ל אומרים בפרקי אבות (ג', י"ב): כל שמעשיו מרובים מחוכמתו, חוכמתו מתקיימת. וכל שחוכמתו
מרובה ממעשיו, אין חוכמתו מתקיימת".
הרי לנו הוכחה שעיקר האדם הוא המעשה. בזה נבדלים ישראל מאומות העולם, שאצלם הדגש הוא על
ההשכלה, ואילו אצלנו - לא המדרש עיקר, אלא המעשה.
רעיון דומה מביא לנו הרמב"ן באיגרת שכתב לבנו. שם הוא אומר: "וכאשר תקום מן הספר, תחפש באשר
למדת אם יש בו דבר אשר תוכל לקיימו" (איגרת הרמב"ן). אחרי שלמדת, צריך להוציא את הידע מן הכוח
אל הפועל.
וגם אנו, לאחר שלמדנו על הניסיון של עקידת יצחק, נפנים את המסרים שקיבלנו מאברהם אבינו
ונשתדל להתחזק באמונה ובאהבת ה'.
נקווה שהלימוד יבוא לידי מעשה, כאשר נוציא את זה מן הכוח אל הפועל, בכל הניסיונות שיגיעו אלינו.

לקח/תובנה –

בהסכת הבאנו את דברי האברבנאל שמסביר את המילה ניסיון, מלשון נס ודגל.
 "והאלוקים נסה - הוא מגזרת נס וכמו נסה עלינו אור פניך ה'. כי הנה הפועל הנפלא הזה שעשה אברהם
 בדבר השם עומד לנס עמים כדגל רם ונשא אליו גוים ידרושו ויביטו אחריו. וכן אמרו במדרש כתיב נתת
 ליראיך נס להתנוסס מפני קושט סלה.

נסיון אחר נסיון דגלון אחר דגלון בשביל נסותם בשביל גדלם" (אברבנאל בראשית כב א)

הרעיון שמביא האברבנאל הוא שהאדם גדל דרך הניסיונות שהוא עובר. כל ניסיון מרים אותו עוד ועוד
 ומעלה את דרגתו הרוחנית.

התובנה שלי היא שלא מדובר כאן דווקא על ניסיונות גדולים כמו שהיו לאברהם אבינו, לא זה מה שנדרש
 מאיתנו. לנו יש ניסיונות אחרים – קטנים לכאורה, פשוטים, יום-יומיים. אלה הניסיונות שלנו, שאיתם אנו
 מתמודדים - הם אלה שירימו אותנו אם נעמוד בהם .

הניסיונות שלנו מצויים בכל רגע ובכל מקום, החל מההשכמה בבוקר עד לכתנו לישון, בבית ובחברה,
 בעבודה ובחופשה, במעשים ובדיבורים. ולמעשה, הם לא קטנים ופשוטים בכלל...

הדור שלנו מלא פיתויים, והניסיונות קרובים אלינו מאוד, נמצאים ממש בכף היד. אבל כל התגברות היא
 כמו דגלון, עוד מאמץ ועוד ויתור, עוד דגלון ועוד דגלון.

חשוב שנזכור כל הזמן - מהי מטרת הניסיון לפי האברבנאל? בשביל לגדל אותנו!

אם נעמוד בניסיונות שלנו, בעז"ה נעלה מעלה מעלה.

מקורות

חומש בראשית, כ"ב

פירוש אור החיים על התורה

פירוש הרמב"ן על התורה, בראשית כ"ב

רמב"ם - ספר המורה חלק שלישי פרק ל"ג

רבינו בחיי

אברבנאל

הרב יהודה נחשוני, הגות בפרשיות התורה. הוצאת ספריית, תשמ"ט בני ברק

הרב יוסף צבי דינר, מקדש הלוי. הוצאת מסורת אשכנז, מהדורה חמישית, תשע"ה בני ברק

הרב חיים בן סניור, אמרי חן. הוצאת אגודת טוב. תשנ"ז בני ברק